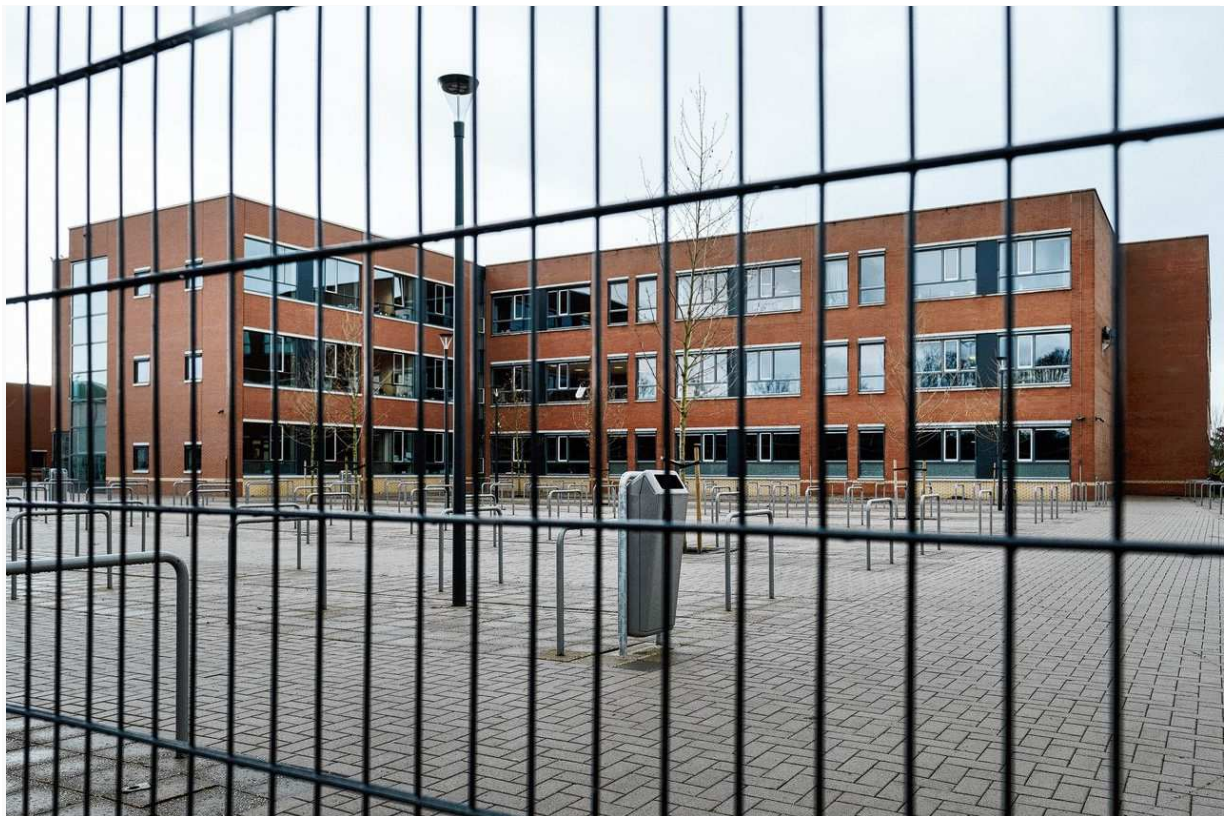

School duwt kinderen ongevraagd uit de kast

Homoseksualiteit Op de Gomarus in Gorinchem wordt homoseksualiteit gezien als „zonde tegen de natuur”. *NRC* sprak acht oud-leerlingen over hoe het is om homoseksueel te zijn op de reformatorische school.

Esther Rosenberg
26 maart 2021

De Gomarus Scholengemeenschap in Gorinchem. Foto Merlin Daleman

Het blonde meisje is zestien en draagt een zwarte rok en zwarte Nikes als ze tegenover de vertrouwenspersoon en de zorgcoördinator van de Gomarus in Gorinchem komt te zitten, een reformatorische middelbare school met dan zo'n 1.700 leerlingen. De vertrouwenspersoon kent ze, aan haar vertelde ze drie weken eerder dat ze een relatie heeft met een meisje op school. De

zorgcoördinator legt uit waarom ze in dit kamertje zitten. „We hebben gehoord over je geaardheid. We willen dat je het aan je ouders vertelt”, zegt hij.

Het meisje schrikt. Ze is er nog niet klaar voor, zegt ze. Maar hij is onverbiddelijk. „Je kan kiezen: of jij vertelt het, of wij doen dat.” Ze smeekt hem het niet te vertellen.

„Je ouders staan al bij de balie”, zegt hij.

Als de vertrouwenspersoon haar ouders gaat halen, wil het meisje haar achterna, wég. Ze raakt in paniek. „Ik keek uit het raam, maar we zaten op de tweede.” De zorgcoördinator draait de deur op slot. Happend naar adem kruipt ze onder een tafel.

Dan komen haar ouders binnen.

Het is 3 oktober 2016 als dit gebeurt. In die week vertelt de school aan ouders van nog twee meisjes dat ze op meisjes vallen. Alle drie komen uit een streng christelijk gezin.

De meisjes waren voor zover bekend de eersten op deze school die enigszins open waren over hun geaardheid; ze hadden een relatie, liepen hand in hand.

Ze zijn volgens oud-leerlingen ook de laatsten. Na de gedwongen *coming outs* en gebeurtenissen die erop volgen durft niemand meer.

De vriendin van het blonde meisje heet Mace de With. Ze wil in 2019 een juridische procedure aanspannen tegen school om wat haar overkwam, waarop een schikking volgt.

Aan het eind van dat gesprek zei mijn mentor: Ik zal voor je bidden dat God je mag veranderen.

Mace de With

Ze krijgt een vergoeding, op voorwaarde dat ze daarover zwijgt. Het ligt vast in een contract. Meerdere bronnen weten ervan. Zelf zegt ze: „Ik kan daar niets over zeggen.”

De meisjes hebben hun vrienden in die tijd over de geforceerde *coming outs* verteld. *NRC* zag die berichten en andere documenten in.

Acht oud-leerlingen vertellen hoe het is om homoseksueel te zijn op een reformatorische school als de Gomarus, hoe de school met homoseksualiteit omgaat, waarom ze op een enkeling na hun geaardheid stilhielden tot ze van school waren en wat dat met hen deed.

Ze zaten tot 2016 of tot 2018 op de Gomarus en deden mavo, havo of vwo. Eén deed langer geleden eindexamen. De meeste oud-leerlingen willen niet bij naam worden genoemd om familie of vrienden niet te kwetsen.

Ze benadrukken de school of het geloof niet zwart te willen maken, maar hopen dat hun verhalen het leven van leerlingen makkelijker maken en dat de school het beleid aanpast. Volgens een leerling die nu nog op de Gomarus zit, noemde een docent dit schooljaar homoseksualiteit nog „een psychische ziekte”.

Mace de With en Marijn Baggerman.
Foto's Merlin Daleman 📷

Kliksafe

„Ik moest bij de teamleider komen. Hij zei: ‘ik hoorde van de conciërge dat jouw vriend je gisteren kwam ophalen. Het is niet de bedoeling dat je hier op school het verkeerde voorbeeld geeft.’ Maar als een jongen een meisje ophaalde, hoorde je er niemand over.”

Voor de leerlingen is het een uitgemaakte zaak dat ze na groep acht naar de Gomarus gaan, ook als ze om kwart over zes op moeten om de streekbus te halen, of drie kwartier moeten fietsen vanuit omliggende, christelijke dorpen als Hardinxveld-Giessendam, Werkendam, Sleeuwijk, Alblasterdam. Hun ouders schreven hen in. Iederéén van de reformatorische kerk gaat naar de Gomarus.

Zonder uitzondering gaan de jongeren twee keer op zondag naar de kerk, 's ochtends en na het avondeten. Ze zitten op catechisatie, in de jeugdgroep, sporten in een team van de kerk of werken in de kassen met jongeren van de kerk.

De schoolresultaten van de Gomarus zijn goed. Het gebouw is licht en ruim, de grote werkplaatsen voor het praktijkonderwijs zijn indrukwekkend. Het niveau van Engels blijft achter. De kinderen mogen geen popmuziek of films tot zich nemen.

Thuis is geen televisie, of die zit verstopt in de kast. „Als we tv kijken, gaan de gordijnen dicht”, zegt een oud-leerling. Het internet thuis én op school is beschermd met Kliksafe, een filter van een christelijk bedrijf dat naar eigen zeggen werkt volgens „Bijbelse waarden en normen”. De filter weert grof taalgebruik, geweld, erotiek of afhankelijk van de instelling ‘amusement’ of bijvoorbeeld ‘abortus’.

Ouders kunnen de zoektermen van hun kinderen zien.

De meisjes dragen een rok tot op de knie, de jongens lange broeken. Bij de ingang keurt de conciërge of een docent de rok lengte van de meisjes. „Een beetje *creepy* soms”, zegt een oud-leerling. Voor blote benen zijn tot enkele jaren geleden ‘schoolrokken’ tot op de enkels beschikbaar.

De school geeft „christelijk, Bijbelgetrouw onderwijs” en wordt geleid door mannen, dat is per statuut bepaald.

Een gat in het biologieboek

„De docent schreef op het bord: ‘stel je beste vriend is homo, wil je dan nog met hem bevriend zijn?’ Om me heen zeiden zeven of acht jongens ‘nee’, ‘bah’, ‘iew’. Iedereen lachte. De docent lachte ook een beetje en zei ‘Oké, dat is duidelijk’ en ging naar de volgende stelling.”

Tot de lesstof voor de leerlingen van de bovenbouw behoort een boek dat *Huwelijk en Gezin* heet, de auteur is de godsdienstdocent van de Gomarus. Er staan vragen in met bijbehorende antwoorden, die de leerlingen moeten leren voor een toets. Soms is de vraag eenvoudig, zoals nummer 12: „Wat is verkering? Een serieuze relatievorm, die twee mensen voorbereidt op een huwelijk.”

Het boek gaat over relaties, echtscheiding, seksualiteit. De man geeft leiding aan het gezin, hij heeft „het laatste woord”. Samenwonen mag niet, dat is een „onwettige relatievorm”.

Het is niet de bedoeling dat meisjes voorbehoedsmiddelen gebruiken. De pil heeft „een abortieve werking” en „dit is ingrijpen in de scheppingsorde”. Een spiraaltje gaat in tegen het zesde gebod – Gij zult niet doodslaan. Condooms komen in het boek niet aan de orde. In de biologieboeken zijn de teksten over seksuele voorlichting doorgekrast, vertellen meerdere oud-leerlingen.

„Achterin de kast lagen nog een paar biologieboeken waarin géén gat was geknipt. Toen bleek het om een plaatje te gaan waarop in stappen stond uitgelegd hoe je een condoom omdoet.” Alle oud-leerlingen kennen meisjes op school die zwanger werden. „In mijn tijd liepen er wel vier of vijf zwanger rond op school.” Die trouwden jong.

Over seks is *Huwelijk en Gezin* explicieter. Tot het huwelijk mag je niet „elkaars geslachtsdelen strelen” of „ontkleden of je samen terug trekken in een kamer en de deur op slot doen. Ook niet samen erotische films kijken”.

Van de negen hoofdstukken zijn er twee gewijd aan homoseksualiteit. Op vraag 67: „Hoe moeten we homoseksualiteit beoordelen in bijbels licht?” is het antwoord: „De geaardheid is een gevolg van de gebrokenheid van deze wereld door de zondeval.”

Het praktiseren van homoseksualiteit is „een zonde tegen de natuur” en „een gruwel in de ogen van God”.

De oud-leerlingen vertellen: op de Gomarus mag je homo zijn, als je het maar niet laat merken.

Ze moeten leren dat homoseksualiteit deels in de genen zit. Dan is „anders geaard zijn” niet te veranderen. Het kan ook aan de omgeving liggen: „Het milieu waarin iemand opgroeit kan bijdragen aan ontsporing. Misbruik op jonge leeftijd, ongezonde relaties in een gezin, gemis aan vrienden of vriendinnen, psychische verwaarlozing enz. Gevolg: anders geaard zijn is eventueel te veranderen”, staat in *Huwelijk en Gezin*.

En er is nog een tweede boek voor godsdienst dat *De tien woorden* heet, van andere auteurs. Die menen „dat je van aanleg niet bekeerd kunt worden”. Maar: „Je mag wel proberen, met deskundige hulp en in de weg van het gebed, genezen te worden.”

Oud-leerling Marijn Baggerman (20) uit Werkendam vertelt dat er soms discussie was over de stellingen, maar dat het antwoord op de toets altijd het antwoord moest zijn uit het boekje. „Dan zei de docent ‘Ja, maar als je in het boekje kijkt, dan zie je dat God dit of dat bedoelt’. Op mijn tentamen was een stelling iets als ‘hoe wil God dat jij met homoseksuele gevoelens omgaat?’. Het goede antwoord was natuurlijk ‘je mag het zijn, maar niet praktiseren’. Ik heb de vraag niet beantwoord, uit protest.”

Technofeestjes en Grindr

„Tijdens aardrijkskunde ging het over steniging van homo's in Oeganda. Mijn aardrijkskundeleraar zei: 'De doodstraf gaat natuurlijk wel ver, maar gevangenisstraf zou passend zijn.' Ik dacht: als jij vindt dat homo's naar de gevangenis moeten, ga ik hier echt nooit niet vertellen dat ik op jongens val.”

Hoe ontdek je dat je homoseksueel bent als er nooit over wordt gesproken?

„Ik was dertien en keek porno via mijn telefoon, dat zag niemand. Ik lette meer op de man dan op de vrouw.”

„Ik had een leraar die ik in de derde niet knap vond en in de vierde ineens wel. Je gaat anders kijken.”

„Ik voelde voor mijn beste vriendin wat ik eigenlijk voor mijn vriendje zou moeten voelen.”

Op een homogene school als de Gomarus val je op als je een hoge lach hebt, snel praat, of een overhemd met bloemen draagt. De enkele leerlingen met een donkere huidskleur zijn geadopteerd. „De twee enige donkere kinderen op school werden 'die neger' en 'de Chinees' genoemd.”

Slechts één van de oud-leerlingen die *NRC* spreekt, zegt nooit uitgescholden te zijn. „Ik voetbalde, dan kon je het niet zijn. Zelfs mijn moeder zei het later: 'maar je voetbalde!'.” Oud-leerling Marijn Baggerman wordt homo genoemd nog voor hij weet wat het is. Hij googlet het en „toen vielen dingen op hun plaats”. Ook nadat een jongen van klas is gewisseld, gaat het schelden door. Een meisje wordt 'kankerpot' genoemd en bespuugd. Op Instagram krijgt ze anonieme, hatelijke berichten.

Op mijn tentamen was een stelling iets als 'Hoe wil God dat jij met homoseksuele gevoelens omgaat?'

Marijn Baggerman

Een oud-leerling zegt: „Alle zonden zijn gelijk, maar homo zijn, daar heeft iedereen het steeds over.”

Marijn: „Ik ben nooit fysiek aangevallen of zo. Wel uitgescholden. Homo, flikker, viezerik. Ik zou zeggen: twee keer per week. Vaak reageerde ik niet. Ik zorgde ook dat ik altijd samen met vrienden was.”

Tegen één docent vertelt een jongen dat het niet goed met hem gaat, hij denkt aan de dood. De docent verwijst hem naar een psycholoog, maar ook daar hoort hij niet wat hij graag wil horen: dat het prima is om homo te zijn. De school heeft een samenwerking met een christelijke GGZ-instelling. „Ik voelde me niet vrij om me te uiten, ik had er niets aan.” Een andere oud-leerling zegt dat haar psycholoog van die instelling maar blééf zeggen dat het gay zijn misschien wel over zou gaan.

De jongen zegt nu: „Voor mij was het echt een *no go* om op de middelbare school uit de kast te komen. Het was geen veilige omgeving. Ik kende op school niemand die gay was. Nu weet ik het van wel vijftien oud-leerlingen, ik kom ze tegen op technofeestjes en op Grindr.”

Een andere oud-leerling zegt dat zijn mentor wel eens bezorgd navraag deed of hij en een vriend een relatie hadden. Eerst bij hem, toen bij die vriend, toen bij anderen. Hij ontkende. Niemand kwam er voor uit. „Pas na mijn tijd was er een klein clubje. En daarna weer niemand.”

‘Ik zal voor je bidden’

„In de middag van 4 oktober 2016 liep ik nietsvermoedend naar één van de spreekkamers op school, waarin ik mijn mentor en meneer de zorgcoördinator zou aantreffen. Mijn intentie was om te bespreken waarom er iets was doorverteld door mijn mentor aan de zorgcoördinator terwijl ik haar had gevraagd dit niet te doen omdat het persoonlijk en vertrouwelijk was. [...] Hetgeen zij had doorverteld ging over mijn toenmalige vriendin.”

Mace de With (19) schrijft dit ter voorbereiding op de juridische procedure die ze tegen school wil aanspannen.

Een dag nadat school de ouders van het blonde meisje met de zwarte Nikes - Maces toenmalige vriendin - vertelt dat ze op meisjes valt en die in paniek raakt, overkomt Mace hetzelfde.

Ook Mace heeft iemand van school in vertrouwen genomen, haar mentor, omdat ze zich zorgen maakt over het derde meisje, haar ex-vriendin, met wie het dan niet goed gaat. Mace: „Aan het eind van dat gesprek zei mijn mentor: ik zal voor je bidden dat God je mag veranderen.”

Die dag in oktober vertelt de zorgcoördinator aan Mace, in het bijzijn van haar mentor, dat school zich zorgen maakt over haar gedrag. Die zorgen gaan niet alléén over haar geaardheid, maar het is een belangrijk onderdeel van het gesprek. Mace: „Ik vertelde dat ik zelf, op een beter en later moment in mijn leven pas aan mijn ouders wilde vertellen dat ik op vrouwen val omdat ik daar op dat moment nog niet klaar voor was.”

Ook naar haar wordt niet geluisterd. Zelfde patroon: haar ouders staan al beneden. De mentor haalt die op. Mace raakt in paniek. De zorgcoördinator gaat voor de deur staan. Ze probeert hem weg te duwen, de deur gaat op slot. „Ik stond te roepen uit angst.”

De Gomarus verzoekt de ouders van alle drie de meisjes om hun dochters niet meer met elkaar te laten omgaan. De ouders van Mace en die van haar toenmalige vriendin geven er geen gehoor aan. Het derde meisje zien ze niet meer.

Het meisje met de zwarte Nikes: „Op school werd ze vanaf toen gecontroleerd. Als docenten zagen dat ze met ons omging, belden ze haar ouders. Best dramatisch. Wij gaven elkaar soms briefjes in het trappenhuis of knepen af en toe in haar hand in het trappenhuis. Maar dat was het dan.”

Nu school van hun relatie weet, besluiten Mace en haar vriendin zich ernaar te gedragen. Hand in hand lopen ze in de gang. Één keer zoenen ze, in het zicht van de vertrouwenspersoon. De vriendin moet bij de mentor en de teamleider komen. „De teamleider zei: het is alsof je met een bord rondloopt waarop staat ‘ik stem PVV’. Ik provoceerde, bedoelde hij. Dat was natuurlijk ook zo. Hij zei dat ouders over ons gedrag hadden geklaagd. Hij zei ook: als je zo doorgaat, mag je geen eindexamen doen.”

Ze zit dan in havo 5. De relatie stopt.

Alle oud-leerlingen kennen de verhalen over ‘het kamertje’. Marijn Baggerman: „Ik dacht wat gebeurt hier?! Ten eerste wordt je vertrouwen geschaad. Ten tweede word je uit de kast geduwd terwijl je er nog niet klaar voor bent, een van de ergste dingen die een jongere die worstelt met zijn of haar geaardheid, kan overkomen.”

Voor hem en anderen is het reden om nog voorzichtiger te zijn.

Alle oud-leerlingen noemen ook namen van docenten bij wie ze wel terecht konden en bij wie ze soms nog op de koffie gaan. Ze denken dat de school zich ontwikkelt, met lessen mediawijsheid en lessen voor christelijk onderwijs over seksuele weerbaarheid, loverboys, sexting, noem maar op. Zo nu en dan komt een niet-praktiserende, christelijke homoseksuele man op school vertellen hoe hij celibatair leeft met hulp van God.

Fluide gevoelens

„De grootste bedreiging voor de identiteit van de Gomarus komt **niet van buitenaf, maar van binnenuit.**”

[uit het jaarverslag]

In een gesprek op de Gomarus zegt bestuursvoorzitter Chris Flikweert (61) slechts één van de drie geforceerde coming-outs door school te kennen, die van de procedure. Hij vertelt het net anders. Vlak voor een werkweek maakte de school zich zorgen of het wel goed ging met een meisje en of ze de vrijheid aan zou kunnen. Haar geardheid kwam in het gesprek met de ouders aan de orde „terwijl dat niet de opzet was”.

Flikweert is civiel ingenieur, heeft elf kinderen en is sinds 2003 directeur en dan bestuursvoorzitter van de Gomarus. Hij is voorzitter van de SGP in Veenendaal en zat in de adviesraad van Kliksafe.

De leerling wilde weg, de zorgcoördinator oefende „een behoorlijke druk uit” op het meisje om in het kamertje te blijven. Flikweert: „Het gesprek ging op een manier waarvan wij zeggen, dat hoort ook eigenlijk niet zo. Het voorval is later met de leerling uitgesproken en toen hebben we daar een streep onder gezet.”

Dat de school die week de ouders van nog twee meisjes naar school liet komen, om ook hen te vertellen dat hun dochter lesbisch is, moet hij navragen, zegt Flikweert: „Het is nieuw voor mij.”

Natuurlijk vindt de school niet dat homoseksuelen de gevangenis in moeten. „Als ik dat zou horen, zou ik een heel stevig gesprek met de docent aangaan.” Leerlingen kunnen ongepaste opmerkingen van docenten melden. Uit biologieboeken is volgens hem niets geknipt of gekrast.

Dat homoseksualiteit kan worden genezen staat in twee boeken, maar Flikweert kent niet elk lesboek, zegt hij. Ook dit is volgens hem niet wat de school uitdraagt. „We sturen niemand naar een instituut voor genezing ofzo.”

Misschien is het subtieler. Flikweert: „In de leeftijd van veertien tot zestien is het nog fluide welke kant het opgaat met de gevoelens van leerlingen. We krijgen ook adviezen van oud-leerlingen: wees niet te vroeg om gevoelens te fixeren.”

Adviseert de school ook heteroseksuele leerlingen om hun geaardheid voor zich te houden? Wordt ook hun verteld hun gevoelens niet te fixeren? Dat is niet zo. De kans dat een leerling op latere leeftijd alsnog „homofiele gevoelens krijgt” is kleiner dan andersom, is het verweer.

Over tienerzwangerschappen zegt Flikweert dat het er hooguit vier of vijf waren in die achttien jaar dat hij er rondloopt.

[Lees ook het interview met onderwijsminister Arie Slob over de vrijheid van onderwijs](#)

Hij neemt de tijd om alle vragen te beantwoorden en geeft een rondleiding. Hij baalt heus ook. De school functioneert prima en de sociale veiligheid is goed, blijkt uit onderzoek. Nu gaat het wéér over homoseksualiteit „en eenzijdige beelden” die geen recht doen aan „de veiligheid die leerlingen wordt geboden.” Er zijn volgens Flikweert ook leerlingen die in „openheid wel uit de kast komen”.

In november was er een debat over burgerschapsonderwijs. Minister Slob (voor Basis- en Voorgezet Onderwijs, ChristenUnie) zei daarin dat scholen van ouders [mogen verlangen dat die hun grondslag onderschrijven](#), ook als school een homoseksuele levenswijze afkeurt. Flikweert: „Met de bestuurders van de zeven reformatische middelbare scholen in Nederland hebben we in twee weken tijd zo'n vijftig interviews gegeven.”

Aan de ouders en de leerlingen schrijft hij na alle ophef, op 24 november 2020: „Even leek het of al die professionele regeringsmensen hun waardigheid en objectiviteit verloren hadden! Wat?!! Overheidsgeld voor scholen die zulke dingen doen? Middeleeuws! Wie durft in 2020 nog iets negatiefs over homoseksualiteit te zeggen?! Zie je het voor je? De ene politicus was nog bozer dan de ander. De media sprong er gretig bovenop en dikte alles nog wat aan.”

Hij verwoordt in de brief nog eens het standpunt van school over homoseksualiteit: „Er zijn veel dingen op seksueel vlak die door zondeval niet meer zijn zoals God het geschapen heeft. Incest, seksueel misbruik, verbroken relaties, pornoverslaving: wat staat het ver bij de prachtige paradijsbloem vandaan, de oprechte liefde tussen man en vrouw, het huwelijk, zoals God het in Zijn goedheid gaf. Ook de verwarring rond je seksuele geaardheid laat iets zien van de gebrokenheid.” Hij roept op mee te denken.

Flikweert doet navraag, maar „vanuit hun rol als vertrouwenspersoon” willen de betrokken medewerkers hem niets vertellen over de twee andere gesprekken. De Gomarus vertelt ouders „nooit zomaar” over de geaardheid van een kind, schrijft hij.

Hij laat ook nog weten zich „absoluut niet” in dit artikel te herkennen.

De ervaringen van de acht oud-leerlingen van de Gomarus staan niet op zichzelf, zegt psycholoog Laura Baams aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ze doet al jaren onderzoek naar de ontwikkeling van lhbtj-jongeren. „Niet alleen pesten en uitschelden komt op scholen geregeld voor, we zien ook dat schoolpersoneel meedoet aan buitensluiting en dat het lesmateriaal dit legitimeert.” Depressie, angst en suïcidale gedachten „komen bij lhbtj-jongeren veel vaker voor dan bij heteroseksuele jongeren.”

Gedwongen uit de kast komen is voor elk kind schadelijk. „Bedenk dat lhbti-adolescenten een grotere kans hebben om thuis fysiek, emotioneel of seksueel mishandeld te worden.”

Elke school heeft de taak om een sociaal veilige omgeving te creëren voor leerlingen, laat ze na lezing van dit artikel weten. De Gomarus slaagt hier volgens haar niet in.

Mace de With zocht hulp van een psycholoog om de geforceerde coming out te verwerken.

Haar toenmalige vriendin is inmiddels twintig en ziet het beeld van zichzelf onder die tafel in dat kamertje nog altijd terugkomen. Ze slaapt slecht. Een trauma, concludeerde de psycholoog van haar hogeschool begin deze maand.

Reacties? onderzoek@nrc.nl

OVER DIT ARTIKEL

Een oud-leerling meldde zich begin dit jaar bij Madeleijn van den Nieuwenhuizen (@zeikschrijf), die zich regelmatig uitspreekt over lhbti-stigmatisering en veel jonge volgers heeft. De oud-leerling vertelde haar over de Gomarus en vroeg haar om advies, waarop Van den Nieuwenhuizen de oud-leerling in contact bracht met de redactie.

NRC sprak vervolgens met acht oud-leerlingen, een medewerker, een directeur en de schoolbestuurder van de Gomarus en verkreeg e-mails, WhatsAppberichten, lesmateriaal en andere documenten. Die bevestigen en ondersteunen de verhalen van de oud-leerlingen.

MAG DIT ZOMAAR?

Natuurlijk mag een school kinderen niet tegen hun wil in een kamer houden, maar verder laat het recht ruimte voor het beleid van de Gomarus, zegt onderwijshistoricus Pieter Slaman aan de Universiteit Leiden na het lezen van dit artikel. „Hoe schandalig ook, en hoezeer ook tegen de geest van de wet, de school maakt vooral gebruik van wettelijke rechten.”

Leerlingen moeten volgens een kerndoel „leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit”. De Gomarus heeft „wel een heel vrije interpretatie van het kerndoel”.